

Nr 152.

Ankom till riksdagens kansli den 17 maj 1918 kl. 2 e. m.

Utlåtande, i anledning av riksdagens år 1917 församlade revisorers berättelse angående verkställd granskning av statsverkets jämte därtill hörande fonders tillstånd, styrelse och förvaltning under år 1916.

(4:e avd.)

Statsutskottet, till vars förberedande behandling ovan nämnda revisionsberättelse jämte de i anledning därav från vederbörande ämbetsverk och myndigheter till Kungl. Maj:t avgivna utlåtanden och förklaringar blivit hänvisad, får, efter tagen kännedom av dessa handlingar och inhämtande av de för ärendenas utredning i övrigt erforderliga upplysningar, underställa riksdagens prövning de av revisorerna gjorda framställningar, som ansetts från utskottets sida påkalla yttrande; kommande utskottet därvid att följa den ordning, som i revisionsberättelsen blivit iakttagen.

Fångvårdsstyrelsen.

§ 1.

(Rev. ber. sid. 41—43; utl. sid. 669—674.)

I berättelsen angående fångvårdsstyrelsen hava revisorerna, som vid företaget besök å tvångsarbetsanstalten å Svartsjö jämväl ägnat uppmärksamhet åt det ekonomiska resultatet av jordbruksdriften vid an-

Bihang till riksdagens protokoll 1918. 6 saml. 69 häft. (Nr 152.)

stalten och de administrativa förhållanden, under vilka densamma bedrives, under § 3 bland annat anført följande.

»Av revisorerna tillhandahållna räkenskapsutdrag framgår att det bokförda överskottet av jordbruket, vilket enligt uppgift omfattar en areal av omkring 1,000 tunnland odlad jord, åren 1913—1916 utgjort:

år 1913	kronor 30,690: 65
» 1914	» 43,441: 88
» 1915	» 42,599: 36
» 1916	» 18,563: 39.

Det avsevärt nedsatta överskottet för år 1916 har angivits bero på felslagen råg- och potatisskörd.

Revisorerna hava väl icke i huvudsak funnit något att erinra mot skötseln av det ganska omfattande jordbruket vid anstalten eller den avkastning, som det enligt ovanintagna tablå lämnat, men hava revisorerna å andra sidan, efter tagen del av i vissa ärenden angående jordbruksdriften förd skriftväxling emellan anstaltens direktör och fångvårdsstyrelsen samt inhämtande av muntliga upplysningar i ärendet, icke kunnat värja sig för den uppfattningen, att den nuvarande administrationen av jordbruket är förenad med alltför stor omgång och tyngande former och att med större rörelsefrihet i nu förevarande hänseende för den lokala ledningen av jordbruket detsamma skulle kunna skötas mera ändamålsenligt och med bättre ekonomiskt resultat än vad nu är fallet. Enligt för närvarande tillämpad praxis måste nämligen alla frågor av mera nämnvärd betydelse rörande jordbruket, särskilt beträffande något större inköp eller försäljningar, underställas fångvårdsstyrelsens prövning och avgörande. Vilket hinder ett sådant förfaringsätt måste lägga i vägen för en rationell drift av ett större ekonomiskt företag, sådant som ifrågavarande jordbruk, ligger i öppen dag. Särskilt skarpt framträder detta missförhållande vid inköpen under nuvarande kristid av för lantbruket erforderliga förnödenheter, vilkas pris, under det fångvårdsstyrelsens beslut i ärendet måste avvaktas, ofta stiga, snart sagt med varje dag, eller vilka eventuellt vid en senare tidpunkt icke stå att anskaffa. Sålunda hade i ett fall den 6 september 1916 från anstalten gjorts hemställan om att omedelbart få antaga ett anbud å leverans av 70 ton majs till ett pris per 100 kilogram av 24 kronor 50 öre med $2\frac{1}{2}$ procents rabatt, fritt riksförbundets magasin, Värtan, med vilken kvantitet ett års behov ansågs kunna täckas. I skrivelse, som den 16 september inkom till anstalten, medgav fångvårdsstyrelsen att endast 12 ton majs finge inköpas för det angivna

priset samt förordnade om infordrande genom kungörelse av leveransanbud å den ytterligare erforderliga kvantiteten, och den 30 oktober antogs av styrelsen ett avgivet anbud å 25 ton till pris av 25 kronor för 100 kilogram, fritt Svartsjö ångbåtsbrygga. I ett annat fall hade den 17 juni 1916 från anstalten gjorts framställning att få under hand uppköpa cirka 3,000 balar torvströ. Den 11 därpåföljande oktober meddelade styrelsen slutligt beslut i ärendet, enligt vilket skulle få inköpas 1,000 balar till ett pris av 2 kronor 85 öre per bal, fritt Riddersvik.

Med anledning av de nu ifrågavarande svårigheterna vid jordbruksdriften avlät anstaltens direktör den 18 april 1917 till styrelsen följande skrivelse:

'Till kungl. fängvårdsstyrelsen.

Då under innevarande kristid med för jordbruket synnerligen svåra förhållanden i avseende å anskaffandet av behöfliga gödsel- och fodermedel det ej sällan inträffat, att gårdsbruket från Stockholms läns lantmannaförening, av vilken anstalten är medlem, fått erbjudanden om omedelbar leverans av dylika nödvändighetsvaror, men gårdsbruket gått dessa varor förlustig på grund av nuvarande tidsödande bestämmelser om verkställandet av sådana inköp, får jag härmed vördsamt anhålla om tillstånd att tillsvidare från Stockholms läns lantmannaförening utan anbuds infordrande och utan till styrelsen gjord hemställan få inköpa för gårdsbruket oundgängligen nödvändiga gödsel- och fodermedel m. m., dock för en kostnad vid varje tillfälle ej överstigande 3,000 kronor. Svartsjö den 18 april 1917.

G. Reutererona.'

Svar å denna skrivelse hade vid revisorernas besök den 15 innevarande november ännu ej ingått.

Såsom revisorerna ovan antytt, måste den ordning för jordbrukets administration, varom den nu berörda skriftväxlingen bär vittne och beträffande vilken revisorerna i övrigt vid besöket gjorde åtskilliga iakttagelser, betecknas såsom otillfredsställande, och ökad rörelsefrihet för lantbrukets förvaltning å platsen synes med nödvändighet böra beredas. Huruvida detta bör ske genom anlitan av den av direktören i hans ovanberörda skrivelse angivna vägen eller på annat sätt, torde böra göras till föremål för utredning. En åtgärd, som under alla omständigheter lämpligen lär kunna vidtagas är utfärdande av instruktion för anstaltens tjänstemän beträffande deras befattning med jordbruksdriften, i vilken instruktion gränserna för deras befogenhet i detta

avseende uppdragas. Slutligen vilja revisorerna icke underlåta att framhålla, att en möjlighet, som givetvis kan göras till föremål för övervägande, är ett fullständigt skiljande av anstaltens hela affärsdrift från fängvårdsstyrelsen och läggande under en särskild, med hänsyn till sakkunskap i lantbruk sammansatt styrelse.»

I anledning av revisorernas sålunda gjorda uttalanden har fängvårdsstyrelsen i utlåtande den 11 januari 1918 anfört följande.

»Revisorernas första detaljemärkning avser styrelsens åtgärd att icke godkänna direktörens till styrelsen den 8 september 1916 inkomna begäran att omedelbart få antaga ett anbud å leverans av 70 ton majs, motsvarande ett års behov, till rabatterat pris av 23 kronor 88.75 öre för 100 kilogram eller något mer än 16,700 kronor för hela partiet, fritt riksförbundets magasin, Värtan. Fraktkostnaden från Värtan till Svartsjö kan, enligt inhämtade upplysningar, beräknas till 1 krona 22.2 öre för 100 kilogram, i följd varav priset fritt Svartsjö skulle utgjort 25 kronor 10.95 öre för sådan myckenhet.

Gällande upphandlingsreglemente den 17 november 1893 föreskriver, att uppgörelse under hand må äga rum, när central förvaltningsmyndighet finner upphandling *i värde ej överstigande 3,000 kronor* kunna förmånligare ombesörjas under hand än genom auktion i stadgad ordning, ägande, då fråga är om arbete eller upphandling, i värde ej överstigande 3,000 kronor, förvaltningsmyndighet, som nyss är nämnd, jämväl meddela underordnad myndighet befogenhet att träffa uppgörelse under hand.

Med begagnande av den befogenhet, som sålunda av reglementet medgavs, förordnade styrelsen om upphandling under hand av 12 ton majs, betingande ett pris av inmot 2,900 kronor, således i det närmaste det högsta belopp, som enligt reglementet kunde ske. Då styrelsen ansåg oriktigt av ett statens verk att till andra jordbrukares förfång lagra stora partier majs under tider, då brist därå kunde motses, beslöt styrelsen tillika att genom auktion upphandla ytterligare allenast 25 ton, motsvarande jämte det under hand inköpta partiet ett halvt års behov. Möjlighet förelåg ju ock, att förbättring i prisläget efter nämnda halvårs förlopp kunde inträda. Vid auktionsupphandlingen blev priset 25 kronor för 100 kilogram fritt vid Svartsjö — således i själva verket något obetydligt *billigare*, ej dyrare än enligt direktörens förslag. Den 18 juni 1917 gjorde direktören framställning om inköp av 3,000 balar torvströ. Styrelsens sakkunniga biträde i jordbruksfrågor, byråchefen i lantbruksstyrelsen W. Heyman, till vars yttrande framställningen överlämnades, därom Svartsjödirektören underrättades, meddelade emellertid,

att underhandlingar mellan folkhushållningskommissionen och torvströfabrikerna pågått en längre tid angående priset å torvströ, varför något inköp ej syntes böra ske, förrän dessa underhandlingar avslutats, samt att anledning vore förmoda, att priset komme att fastställas till 1 krona 80 öre per bal. Sedan det visat sig, att den ifrågasatta överenskommelsen uteblev, medgav styrelsen inköp av 1,000 balar torvströ, motsvarande något mer än ett halvt års behov för den dåvarande kreatursbesättningen. Priset härför belöpte sig till 2 kronor 85 öre för bal. Då vid tiden för detta beslut visat sig, att landets spannmålstillgång vore synnerligen knapp och att i följd av den klenare fångkosten matavfallet, som användes till svinföda, blev allt mindre, insåg styrelsen nödvändigheten att i hög grad inskränka svinbesättningen; och fann styrelsen även häri ett skäl att icke lagra så stora mängder torvströ till nyssnämnda uppdrivna pris.

Ovan har påpekats det hinder för upphandling under hand, som upphandlingsförordningen uppställer. Redan dagen innan direktörens förstnämnda framställning inkom, hade styrelsen beslutat underdånig skrivelse för vinnande av lättnad i fråga om nämnda hinder, därvid åberopades, hurusom de genom kriget å affärsmarknaden alstrade hastiga och avsevärda prisstegringarna vållade svårighet att vid upphandlingar i värde överstigande 3,000 kronor från vederbörande leverantör erhålla stående anbud. Eders Kungl. Maj:t medgav i anledning härav genom nådigt beslut den 6 oktober 1916 att, *där så av styrelsen prövades förmanligt för statsverket*, styrelsen finge intill den 1 april 1917 träffa avtal under hand, jämväl då värdet av det upphandlade överstege 3,000 kronor. Detta medgivande har sedermera intill den 1 april 1918 förnyats genom nådiga brevet den 25 maj 1917, därvid ytterligare, enligt styrelsens förslag, meddelats tillåtelse för styrelsen att, oavsett värdet av upphandlingen, för de under styrelsens förvaltning ställda jordbruksegendomarna under hand utan infordrande av anbud upphandla eller låta underlydande myndighet upphandla erforderliga kvantiteter foderämnen, gödselmedel, utsäde m. m., så länge och i den mån av medlemskap i vederbörande lantmannaförening följer skyldighet att genom föreningen inköpa egendomens behov av dylika varor.

Genom detta nådiga beslut har sålunda möjliggjorts att snabbt upphandla, vad jordbruket vid Svartsjö kräver. Men därigenom har dock icke styrelsen fritagits från den varje förvaltande myndighet med ekonomiskt ansvar åliggande skyldigheten att *pröva föreliggande behov*. Lika litet som en vanlig egendomsägare lär överlåta åt en förvaltare att alldeles självständigt göra hur stora uppköp och utlägg som helst

utan förut inhämtat medgivande, lika litet och än mindre kan fängvårdsstyrelsen, vars åliggande enligt 4 § i dess nådiga instruktion bland annat är att förordna om vad till god ordning och hushållning hör vid statens fängvårdsanstalter, slå in på en väg, ledande till att någon dess underordnade tjänsteman skulle kunna ådraga statsverket högst betydande utgifter, för ändamål, som icke av styrelsen eller i sista hand Eders Kungl. Maj:t prövats nödiga och lämpliga.

Då styrelsen, innan Eders Kungl. Maj:ts förenämnda upphandlingsmedgivande erhållits, vid granskning av Svartsjö räkenskaper fann, att direktören gjort underhandsupphandlingar till belopp till och med över 3,000 kronors värde utan inhämtande av styrelsens bemyndigande, nödgades styrelsen i skrivelse den 13 maj 1916 erinra direktören om upphandlingsreglementets föreskrift samt ålägga honom att i fråga om större inköp inhämta styrelsens beslut. När detta oaktat direktören inkom med sin den 18 april 1917 dagtecknade av revisorerna omnämnda framställning att utan till styrelsen gjord hemställan få inköpa gödsel och fodermedel m. m., dock för en kostnad *vid varje tillfälle* ej överstigande 3,000 kronor, fann styrelsen genom beslut den 23 i samma månad, vilket åtecknades framställningen, densamma icke kunna föranleda åtgärd. Enligt vad direktören förklarar, har han om detta beslut ägt kännedom.

Svartsjö tvångsarbetsanstalt och dess direktörsexpedition stå i telefonförbindelse med styrelsen, varför direktören utan tidsutdräkt kan från styrelsen inhämta upplysningar och föreskrifter. Då han tillika åtnjuter reseersättning vid 24 besök om året, har direktören talrika tillfällen att personligen samråda med styrelsen. Det lär icke med fog kunna sägas, att administrationen av jordbruket hämmas på grund av skyldigheten för direktören att underkasta sig styrelsens myndighet; men väl kan hinder uppstå, om städse skola iakttagas sådana byråkratiska former, att ett beslut skall anses av direktören okänt, såvida icke särskild skrivelse avlåtes, även om detsamma på annat sätt kommit till hans kännedom. Där framställningen, såsom i förevarande fall, icke är av beskaffenhet att föranleda åtgärd, och beslutet endast innebär ett vidblivande av tidigare meddelat besked, synes särskild svarsskrivelse med förnyande av det förra föreläggandet kunnat ersättas av en enkel anteckning å akten.

Nödvändigheten att i avseende å lantbrukets förvaltning öva in-
seende från styrelsens sida är så mycket större, som direktören å Svartsjö, vilken till befattningen utnämnts innan tvångsarbetsanstalten för-
enats med nuvarande vidlyftiga jordbruk, blivit till tjänsten utsedd

uteslutande på grund av meriter i fångvård och utan föregående teknisk lantbruksutbildning. Ingen kan därför av honom begära nödiga insikter för självständig ledning av gårdens ekonomi. Till en början hava sakkunniga tillfälligt anlitats för viktigare jordbruksfrågors utredande. Men det visade sig allt mer behöfligt att erhålla stadigvarande hjälp av framstående fackkunskap. Då fråga blev om ytterligare jordbruks läggande under fångvården, visade sig detta behov allt mera oavvisligt. Efter samråd med lantbruksstyrelsen fanns lämpligast så ordna saken, att med fortsatt samarbete mellan de båda styrelserna vid lösning av jordbrukstekniska frågor av grundläggande art, ett stadigvarande biträde borde anställas till fångvårdsstyrelsens hjälp, ett biträde vars sakkunskap kunde anlitas även vid detaljfrågornas förberedande och avgörande. Denna fråga upptogs av Eders Kungl. Maj:t och förelades 1917 års riksdag, som prövat och godkänt anordningens lämplighet. Därmed synes som om den organisation beträffande ledningen av fångvårdens jordbruk blivit ernådd, som bäst kan förenas med dettas sakkunniga ledning utan slitning med själva fångvårdens tillgodoseende. Ätminstone lärer vara för tidigt att utdöma organisationen redan efter allenast en kort tids funktion.

Sedan styrelsen lyckats för befattningen förvärva en av landets mest erfarne och insiktsfulle män inom jordbrukets område, byråchefen Heyman, som med stort intresse ägnar sig åt uppgiften, finner styrelsen för sin del ingen anledning föreligga till bekymmer i fråga om överledningen av jordbruket å Svartsjö. Att på sätt revisorerna ifrågasätta fullständigt skilja anstaltens hela affärsdrift från fångvårdsstyrelsen och lägga den under en särskild, med hänsyn till sakkunskap i lantbruk sammansatt styrelse, torde, om än eljest från fångvårdsstyrelsens sida eftersträfvansvärt, möta oöverstigliga hinder därutinnan, att jordbruket å Svartsjö har sin huvudsakliga betydelse icke såsom ett ekonomiskt företag utan såsom ett medel för fångvården till lösdrivarnas sysselsättande och fostran.»

Den i fångvårdsstyrelsens utlåtande åberopade promemoria var av följande innehåll.

»Tvivelsutan skulle en anordning för inköp av förnödenheter till egendomen, sådan direktören G. Reutercrona i skrivelse den 18 april 1917 föreslagit, hava många företräden framför infordrande av anbud, och kungl. fångvårdsstyrelsen har ju ock begärt och erhållit Kungl. Maj:ts medgivande för ett dylikt förfaringsätt under viss tid.

Men det blir dock under alla förhållanden nödvändigt, att en prövning av behovet verkställas av styrelsen efter hörande av dess jord-

brukstekniska biträde. Det kan nämligen icke ifrågasättas, att en dylik prövning skulle kunna överlämnas åt direktören, som ju i första rummet skall vara fängvårdsman, och knappast kan förutsättas vara i besittning av nödiga kvalifikationer för bedömande av inköpsbehovet för jordbruket av gödselmedel, kraftfoder o. d. Samma är förhållandet med jordbruksassistenten.

Vad det åberopade, begärda inköpet av torvströ angår, så infordrades mitt yttrande över framställningen. Då jag vid denna tid på uppdrag av folkhushållningskommissionen deltog i underhandlingarna mellan kommissionen och torvströfabrikanterna, ansåg jag lämpligast, att underhandlingarnas avslutande och träffandet av överenskommelse skulle avvaktas, innan inköpet beslutades, detta så mycket mera, som man ställt i utsikt, att till statens verk skulle kunna erhållas torvströ till betydligt lägre pris än det i handeln gängse, då torvströfabrikanterna voro skyldiga att till staten avstå vissa kvantiteter torvströ mot tidigare erhållna exportlicenser. Underhandlingarna drogo emellertid så lång tid, att jag senare tillrådde att täcka en del av behovet i början av oktober, något som även skedde. Sedermera har till Svartsjö levererats av det som compensation till staten överlämnade torvströet, och mera torde framdeles vara att förvänta.»

*Utskottets
yttrande.*

I likhet med revisorerna håller utskottet före, att den nuvarande administrationen av jordbruksdriften vid tvångsarbetsanstalten å Svartsjö är förenad med onödigt stor omgång och alltför tyngande former samt att med större handlingsfrihet för den lokala ledningen av jordbruket detsamma skulle kunna drivas mera ändamålsenligt och med bättre ekonomiskt resultat än hittills varit fallet. Då emellertid enligt av Kungl. Maj:t till innevarande riksdag framlagd proposition anstalten å Svartsjö är avsedd att utbrytas ur fängvårdsstyrelsen och förläggas under särskild styrelse, i vilken även skulle inrymmas sakkunskap å jordbruksområdet, har utskottet endast velat vad i frågan förekommit för riksdagen

omförmäla.

Arméförvaltningen.

§ 2.

(Rev. ber. sid. 101—102; utl. sid. 707—708.)

I berättelsen angående arméförvaltningen hava revisorerna under § 10 anfört följande:

»I proposition nr 199 vid 1915 års riksdag föreslog Kungl. Maj:t riksdagen, bland annat, att för täckande av under år 1914 förskjutna kostnader, som avses i § 63 regeringsformen, å extra stat under fjärde huvudtiteln för år 1916 bevilja ett anslag av 39,914,886 kronor.

I skrivelse den 28 maj 1915 anmälde riksdagen, att riksdagen funnit sig böra bifalla Kungl. Maj:ts förslag »att anslag för ersättande av samtliga de kostnader, som under år 1914 uppstått för upprätthållande av rikets neutralitet, skulle uppföras å 1916 års riksstat» samt att riksdagen för täckande av under år 1914 förskjutna kostnader, som avses i § 63 regeringsformen, å extra stat under fjärde huvudtiteln för år 1916 beviljat ett anslag av 39,914,886 kronor.

Vid granskning av arméförvaltningens räkenskaper för revisionsåret hava revisorerna emellertid funnit, att, ehuru berörda anslag till ett belopp 39,897,281 kronor 5 öre blivit för ändamålet ifråga använt, likväl å »konto för försträckning mot ersättning» neutralitetskostnader för år 1914 kvarstå oguldna till ett belopp av 3,322,534 kronor 82 öre.

Sistnämnda förhållande, vilket icke synes stå i överensstämmelse med vare sig Kungl. Maj:ts förberörda på arméförvaltningens beräkningar grundade proposition eller riksdagens därom fattade beslut, hava revisorerna funnit anmärkningsvärt och ansett böra bringas till riksdagens kännedom.»

I anledning av denna anmärkning har arméförvaltningens intendants- och civila departement i utlåtande den 15 januari 1918 anfört följande:

»Genom nådigt brev den 2 augusti 1914 anbefallde Eders Kungl. Maj:t arméförvaltningens intendantsdepartement att låta anskaffa erforderlig materiel för fyllande, i den mån så vore möjligt, av bristerna i arméns intendentursutrustning och genom nådigt brev den 30 mars 1915 medgav Eders Kungl. Maj:t vidare, att de utav berörda anskaffningar föranledda kostnader finge av arméförvaltningens civila departement förskjutas för att framdeles hos Eders Kungl. Maj:t anmälas till ersättande. Kostnaden för ifrågavarande anskaffning uppgick under år 1914 till 9,554,418 kronor 17 öre. Av dessa kostnader beräknades 25 procent eller 2,388,604 kronor 54 öre komma att ersättas av de medel, som riksdagen 1915 ställde till Eders Kungl. Maj:ts förfogande för täckande av de under 1914 förskjutna kostnaderna enligt § 63 regeringsformen. Av återstående beloppet, 7,165,813 kronor 63 öre, hava 3,843,278 kronor 81 öre jämlikt nådiga breven den 12 maj 1916 och den 16 april 1917 ersatts av anslagen till engångskostnader för lantförsvaret, titel till anskaffning av intendenturmateriel. Genom nå-

digst brev sistangivna dag föreskrev Eders Kungl. Maj:t, att ännu icke ersatta beloppet, 3,322,534 kronor 82 öre, fortfarande skulldes av civila departementet bokföras å försträckningskontot för att framdeles hos Eders Kungl. Maj:t anmälas till ersättande av medel, som kunde bliva anvisade för bestridande av kostnader enligt § 63 regeringsformen. Ifrågavarande belopp ingår också i de medel, 41,074,314 kronor, som riksdagen år 1917 i anledning av nådig proposition nr 374 anvisat för täckande av under år 1916 förskjutna kostnader för tryggande av rikets neutralitet. Ifrågavarande belopp, 3,322,534 kronor 82 öre, var ock upptaget i de beräkningar, som lågo till grund för berörda proposition.

Anledningen därtill, att detta belopp icke redan år 1915 upptagits bland sådana förskott, vilka ej voro av sådan natur att de borde täckas av anslag av värnskattemedel eller av andra i riksstaten förekommande anslag, var den, att det då antogs, att beloppet skulle kunna ersättas av de ordinarie underhållsanslagen eller från anslaget till engångskostnader. Detta visade sig emellertid sedermera omöjligt, på sätt framgår av arméförvaltningens underdåniga skrivelse den 30 januari 1917, varav en avskrift här bifogas. Det är således först sedermera, efter det beräkningarna av 1914 års neutralitetskostnader uppgjorts, som den uppfattning gjort sig gällande, att beloppet borde ersättas såsom neutralitetskostnad.»

Den i ovanintagna utlåtande omnämnda skrivelsen den 30 januari 1917 var av följande lydelse:

»I underdånig skrivelse den 29 februari 1916 anmälde arméförvaltningens intendents- och civila departement att sistnämnda departement på grund av nådiga medgivanden den 2 augusti 1914 och den 30 mars 1915 förskjutit kostnader för komplettering av arméns intendenturmateriel med tillhopa 9,554,418 kronor 17 öre. Av detta belopp har hittills 25 procent eller 2,388,604 kronor 54 öre ersatts av det i 1916 års riksstat under fjärde huvudtiteln uppförda anslaget till täckande av under år 1914 förskjutna kostnader enligt § 63 regeringsformen. Vidare har enligt Eders Kungl. Maj:ts medgivande den 12 maj 1916 ett belopp av 3,769,420 kronor täckts av de vid 1915 års utgång tillgängliga medel av det i 1915 års stat upptagna anslaget till engångskostnader för lantförsvaret, titel till anskaffning av intendenturmateriel.

Beträffande täckandet av återstående delen av ovannämnda förskjutna kostnader eller 3,396,393 kronor 63 öre, få departementen härmed i underdånighet avgiva följande utredning och förslag.

Bifogade tablå (bil. 1) utvisar vilka kostnader, som bestritts av

ovannämnda förskjutna 9,554,418 kronor 17 öre. De häri ingående större posterna utgöras av:

Kostnader för av intendentsdepartementet direkt nyanskaffade persedlar m. m. (bil. 2)	kronor 4,314,567: 47
Ersättning för till truppförbanden utlämnade persedlar (bil. 3)	» 1,636,700: 65
Kostnader för av truppförbanden anskaffade persedlar	» 3,603,150: 05
Summa kronor 9,554,418: 17.	

I den anskaffning, som är att hänföra till förstnämnda post, 4,314,567 kronor 47 öre, ingår en stor del persedlar, som enligt förut uppgjorda planer skolat anskaffas medelst anlåtande av värnskattemedel. Med hänsyn härtill har också såsom ovan erinrats av 1915 års anslag till engångskostnader för lantförsvaret redan anvisats till täckande av ifrågavarande förskott 3,769,420 kronor. Återstoden utgör (4,314,567: 47 — 3,769,420 =) kronor 545,147: 47, och det skulle kunna ifrågasättas om icke även detta belopp borde ersättas av tillgängliga medel för engångskostnader. Bifogade tablå (bil. 2) utvisar emellertid, att av dessa förskotterade medel ett belopp av 471,288 kronor 66 öre använts till anskaffning under titel intendenturanslaget av en stor del förnödenheter, som äro hänförliga till förbrukningsartiklar, såsom automobilolja, benzin, ringar och andra tillbehör till automobiler m. m., vilka artiklar delvis förbrukats under tjänstgöringen för neutralitetens upprätthållande och i varje fall anskaffats uteslutande med hänsyn till neutralitetsskyddet. Det synes alltså skäligt att ifrågavarande belopp får utgå av de medel, som äro eller kunna bliva anvisade till täckande av förskjutna kostnader jämlikt § 63 regeringsformen. Återstoden av utgifterna för de av intendentsdepartementet anskaffade persedlarna (545,147: 47 — 471,288: 66 =) kronor 73,858: 81, torde däremot böra täckas av värnskattemedel, även om en icke obetydlig del därav anskaffats och förbrukats uteslutande med hänsyn till neutralitetsskyddet.

Vad beträffar kostnaderna för de till truppförbanden utlämnade persedlarna och materialerna	kronor 1,636,700: 65
samt för de av truppförbanden själva anskaffade persedlarna	» 3,603,150: 05
eller tillhopa kronor 5,239,850: 70	

torde dessa, huvudsakligast utav skyddandet av rikets neutralitet föranledda utgifter böra, i den mån så ej redan skett, ersättas av medel, som anvisas för täckande av utgifter jämlikt § 63 regeringsformen. Ifrågavarande persedlar och materialier hava nämligen under den långa tid, varunder desamma för neutralitetsskyddet tagits i anspråk och på grund av den starka slitning, för vilken de under den synnerligen krävande tjänstgöringen varit utsatta, blivit till största delen förbrukade, och de belopp, som för anskaffning och underhåll av desamma utgått från munderings- m. fl. anslag samt, vad beträffar skyddstrupperna, från de medel, som finnas tillgängliga för skyddandet av rikets neutralitet, hava visat sig för ändamålet otillräckliga. Det som av dessa persedlar och materialer ännu återstår, befinner sig i starkt slitet tillstånd, beroende bland annat därpå, att till följd av brådskande anskaffningar och bristande tillgång å goda råmaterialer för klädestillverkning m. m. persedlarna ofta nog icke kunnat bliva av den goda kvalitet, som eljest utmärker anskaffningarna för armén. Det skulle vara till stor olägenhet för intendentsdepartementet med hänsyn till dess ansvar för härens krigsberedskap i fråga om intendenturmateriel, i fall nu omförmälda kostnader skulle behöva gäldas av de medel, som anvisats eller kunna komma att anvisas för engångskostnader i större omfattning än ovan nämnts.

På grund av vad sålunda anförts få arméförvaltningens intendents- och civila departement i underdånighet hemställa, att ovannämnda ännu icke ersatta förskott av 3,396,393 kronor 63 öre måtte få täckas med 73,858 kronor 81 öre från värnsskattemedel och återstående 3,322,534 kronor 82 öre från medel, som kunna varda anvisade för ersättande av kostnaderna enligt § 63 regeringsformen.»

Vad i ärendet sålunda förekommit har utskottet endast velat för riksdagen

omförmäla.

§ 3.

(Rev. ber. sid. 102—103; utl. sid. 711—713.)

I berättelsen angående arméförvaltningen hava revisorena under § 11 anført följande:

»Vid granskning av arméförvaltningens räkenskaper för revisionsåret hava revisorerna uppmärksammat ett av arméförvaltningens artilleri-

departement den 26 oktober 1916 meddelat beslut i fråga om vite för försenad leverans av viss materiel.

Enligt kontrakt den 26 oktober 1915 hade Virsbo aktiebolag förbundit sig att till den 1 maj 1916 för departementets räkning leverera nämnda materiel. Ifrågavarande leverans blev emellertid så försenad, att enligt kontraktets bestämmelser bolaget skulle vara skyldigt att utgiva ett vite å tillhoppa 5,168 kronor 64 öre. Bolaget anhöll då hos departementet att varda befriat helt eller delvis från utgivande av berörda vite, under framhållande att förseningen föranletts dels av den höga vårfloden 1916 dels på grund därav, att av bolagets arbetare ej någon blivit befriad från krigstjänstgöring dels ock slutligen genom försenad leverans av beställda arbetsmaskiner. Enligt ovannämnda beslut fann departementet bolaget skyldigt att för försenad leverans erlagga vite, som dock, med hänsyn till vad som anförts begränsades till 2,600 kronor.

De av bolaget anförda omständigheterna synas emellertid, såvitt framgår av ett utav vederbörande kontrollöficer avgivet ytande i ärendet, icke hava varit den verkliga anledningen till förseningen. Berörda yttrande innehåller härom bland annat följande: »I jämförelse med den arbetskraft, som hertill åtgått, är den omständigheten, att några arbetare ej frikallats från krigstjänstgöring av försvinnande betydelse. Enligt vad som vidare meddelats mig muntligen av verkstadspersonalen har icke vårfloden hindrat verkstadsdriften, varom jag själv övertygat mig vid ett besök därstädes, varvid jag fann verkstaden i full gång, trots att vattnet på vissa ställen stod något över golvet. Antalet vid kontraktets underskrivande disponibla arbetsmaskiner var mer än tillräckligt för leveransens fullgörande i rätt tid.» Den verkliga orsaken däremot framhåller kontrollanten ej vara anford i Virsbo bruks skrivelse, utan skulle denna vara att vid Virsbo under hela året tillverkats viss materiel för främmande neutral makts räkning, en tillverkning som från Virsbo synpunkt kunde kallas högst betydande, ity att så gott som hela verkstaden varit sysselsatt därmed.

Av utredningen i ärendet synes alltså framgå, att anledningen till den försenade leveransen icke varit att söka i något, som inträffat under arbetet. Utan sådana förhållanden och då några andra omständigheter av natur att motivera departementets beslut ej blivit anförda, har det ådragit sig revisorernas uppmärksamhet, att icke hela vitet uttagits då härvidlag ett efterskänkande vare sig helt eller delvis enligt revisorernas mening måste ofördelaktigt inverka på leverantörers uppfattning om de förpliktelser ingångna leveransavtal medföra samt den påföljd, som är förenad med deras brytande.

Vad sålunda i detta ärende förekommit hava revisorerna ansett sig böra för riksdagen omförmäla.»

I utlåtande den 14 januari 1918 har arméförvaltningens artilleridepartement över den framställda anmärkningen anfört följande:

»Såsom revisorerna meddelat, hade bolaget till stöd för sin anhallan om befrielse från vitet anfört, att förseningen föranletts dels av den höga vårfloden 1916, dels på grund därav att ej någon av bolagets arbetare blivit befriad från krigstjänstgöring, dels ock slutligen genom försenad leverans av arbetsmaskiner. En av departementet anlitad kontrollofficer, vilkens yttrande inforrats, hade emellertid icke ansett något av anförda förhållanden utgöra skäl för förseningen, vars verkliga orsak vore, att vid Virsbo under hela året tillverkats viss materiel för främmande neutral stats räkning, för vilken tillverkning så gott som hela verkstaden varit sysselsatt.

Utöver vad sålunda i revisionsberättelsen omförmäls, får artilleridepartementet i underdånighet meddela, att vid ärendets prövning förelåg även ett förut av en annan för tillverkningen anställd kontroll-officer avgivet yttrande, vari denna tillstyrkt befrielse för bolaget från utgivande av vite. Departementet måste givetvis ock taga hänsyn till de av bolaget anförda förhållanden och söka bedöma i vad mån dessa, över vilka bolaget icke kunnat råda, inverkat på leveransens försenande. Enligt vad departementet inhämtade, hade vårfloden år 1916 varit synnerligen stark och åstadkommit översvämning inom verkstaden, så att vattnet stått flera tum över verkstadsgolvet och arbetarna måst tidtals vara behjälpliga med vattnets avlägsnande. Givet är att själva verkstadsarbetet icke under sådana förhållanden kunnat utföras i vanlig utsträckning. Även har bolagets uppgift om minskning av arbetskraften genom arbetarnas krigstjänstgöring besannats; och har i fråga härom muntligen upplysts, att särskilt frånvaron av arbetare, som ensamma ägde skicklighet att utföra vissa enskildheter, föranlett leveransförseningen. Slutligen hade, enligt bolagets uppgift, en av de för tillverkningen beställda specialmaskinerna först fem månader efter bestämd tid till bolaget levererats.

Med kännedom därom, att bolaget åtagit sig leverans för främmande neutral stats räkning och efter inhämtade upplysningar om de härmed förenade villkor i den mån sådana vore möjliga att erhålla, kom emellertid departementet till den uppfattning, att bolaget för denna leverans i viss mån eftersatt tillverkningen av den med departementet avtalade materielen, vilket bolagets förfarande departementet ansåg icke

böra tålas, utan föranleda till skyldighet för bolaget att utgiva vite. Den försenade leveranstiden måste sålunda fördelas med hänsyn till vitesskyldighet å ena, och icke-vitesskyldighet på grund av föreliggande, utav bolaget åberopade förhållanden, å andra sidan; och departementet ansåg sig komma rätten så nära som möjligt genom att vid avvägningen av de särskilda delarna bestämma dem sinsemellan till ungefär samma vikt, varför vitet bestämdes med avrundning uppåt till hälften av det belopp, som skolat utgå, därest ej någon av bolaget oberoende anledning till förseningen förelegat.»

Den avgivna förklaringen har icke hos utskottet kunnat undanröja en stark tvekan, huruvida det delvisa efterskänkandet av ifrågasvarande vitet, åtminstone i den omfattning som skett, verkligen varit av förhållandena påkallat och om icke statens rätt i detta fall blivit åsidosatt. Utskottet har emellertid icke funnit tillräcklig anledning föreligga att i ärendet föreslå vidtagande av särskild åtgärd, men har velat vad i frågan förekommit för riksdagen

*Utskottets
yttrande.*

omförmåla.

Statens domäner.

§ 4.

(Rev. ber. sid. 568—569; utl. sid. 721—723.)

I § 1 under berättelsen angående statens domäner hava revisorerna anfört följande:

»Vid den granskning revisorerna ägnat förvaltningen av statens skogar, har revisorernas uppmärksamhet fästats vid det förhållandet, att till statens skogsdomäner höra, förutom större lämpligt arronderade skogar, jämväl — och detta i ganska stor utsträckning — smärre isolerade skogsområden.

Uppenbart torde vara, att en lämplig arrondering av kronoparkerna är av stor betydelse för åstadkommande av verkligt rationell vård och förvaltning av desamma. För stor uppdelning måste medföra höga förvaltnings- och bevakningskostnader samt lägga hinder i vägen för lämpliga anordningar för skogens tillgodogörande.

Enligt domänstyrelsens berättelse för år 1915 utgöra antalet kronoparker tillsammans 1,234 stycken. Av dessa understiga 478 stycken

eller omkring 39 procent 500 hektar. I själva verket är dock icke det sammanlagda antalet skilda kronoparkskomplex alldeles så stor, enär i Norrland och Dalarna åtskilliga större komplex uppdelats i flera parker. Å andra sidan finnes dock ett mindre antal kronoparker, särskilt i de sydligare distrikten, som äro uppdelade i 2 eller flera från varandra skilda skiften. I följd härav blir nyssnämnda procentsiffra högre, om i stället för antalet kronoparker skulle tagas antalet kronoparkskomplex. Den starkaste uppdelningen förekommer, såsom är att förutse, i södra och mellersta Sverige. Av 318 inom de 5 sydligaste distrikten belägna kronoparker hava icke färre än 90 eller nära 30 procent av totala antalet en skogsmarksareal understigande 200 hektar.

16	äro	mellan	1	och	50	hektar.
26	»	»	50	»	100	»
48	»	»	100	»	200	»

Av kartan framgår också att många av dessa små kronoparker äro isolerat belägna, så att säga strödda över stora områden.

Förutom förenämnda kronoparker ävensom kronans flygsandsplanteringar samt smärre kronolägenheter, holmar och skär, utgöras de till statens domäners fond hörande skogsfastigheterna av ej mindre än 1,339 stycken kronans utarrenderade jordbruksdomäners skogar (domänskogar), av vilka en del äro uppdelade på två eller flera skogsskiften. Dessa skogar äro kringströdda i särskilt landets mellersta och södra delar, ofta mer eller mindre avlägset belägna såväl från varandra som från kronoparker. Domänskogarna hava var för sig i regel jämförelsevis ringa areal. Allenast 137 stycken, eller något mer än 10 procent av hela antalet, innehålla en areal av 200 hektar och däröver.

Dessa omständigheter, som till väsentlig grad uppkommit genom indragningen av de publika boställena, hava föranlett revisorerna att ifrågasätta, huruvida icke i större utsträckning än hittills varit fallet åtgärder böra vidtagas för lämplig arrondering av vissa statens skogsdomäner.

Den ganska bestämda önskan, att i statens hand behålla nu befintliga statsskogar, vilken hittills gjort sig gällande i statens skogspolitik och vilken revisorerna dela, torde dock icke hindra, att staten i vissa fall med verklig fördel genom försäljning eller eventuellt genom byte kunde avhända sig dylika smärre statsskogar mot andra från administrativ synpunkt bättre belägna skogsområden.

I detta sammanhang bör emellertid framhållas, att i vissa fall den ort, inom vilken en dylik statsskog är belägen, kan hava avsevärt gagn

av densamma, och att denna omständighet vid en ifrågasatt avyttring bör noga beaktas. En synpunkt, som härvid synes böra komma under bedömande, är om icke i sådant fall vederbörande ortsenhet, landsting, härad eller primärkommun borde beredas tillfälle till förvärv av skogen.

Vad ovan sagts torde i minst lika grad vara tillämpligt å de ecklesiastika boställes skogar.»

Domänstyrelsen har i utlåtandet över ifrågavarande anmärkning den 15 januari 1918 anfört följande:

»Domänstyrelsen har vid upprepade tillfällen, då fråga uppstått om förvärv för statens räkning av enskilda tillhörig skogsmark eller försäljning av kronan tillhörig mark, framhållit i huvudsak de av riksdagens revisorer nu uttalade principerna.

I underdånigt utlåtande den 25 april 1917 i anledning av bland annat de skogssakkunnigas för södra Sverige den 17 december 1915 avgivna betänkande har styrelsen därjämte under avdelning 'Jordpolitiska spörsmål' närmare utvecklat de riktlinjer, som styrelsen i dessa avseenden ansett böra vara normerande och vilka styrelsen sedan lång tid tillbaka sökt i huvudsak följa vid avgivande av underdåniga förslag till inköp eller försäljning av skogsmark. Styrelsen har därvid anfört bland annat följande.

En ledande grundsats vid markinköpen hade för styrelsen varit, att administrationsenheter av lämplig storlek bildades. Inköpen hade för den skull i regel omfattat antingen komplex av mera betydande storlek, som med fördel kunde förvaltas var för sig, eller också — och detta i flertal fall — mindre områden avsedda att åstadkomma tillökning eller arrondering av äldre kronoparker eller av mera betydande utmarksarealer, som vid utarrendering av kronoegendomar undantagits från arrendena och ställts under skogsstatens omedelbara vård och förvaltning. Under 10-årsperioden 1907—1916 hade avslutats 149 markinköp i de fem södra distrikten. I 140 fall härav har avsetts förvärv av mark för utvidgning och arrondering av kronoparker eller från arrendet undantagna jordbruksdomäners skogar, under det att i endast 9 fall avsikten med förvärvet varit att bilda nya självständiga förvaltningsområden, vilka senare omfattat komplex om respektive 6,922, 4,076, 3,074, 2,113, 1,766, 671, 608, 523 och 414 hektar. De fyra sistnämnda komplexen, vart och ett med areal understigande 1,000 hektar, hade föreslagits till inköp dels, beträffande två av dem, med hänsyn till att skogarna i fråga varit belägna i relativt skogfattiga provinser, där det ansetts vara av vikt, att i vissa fall områden med bevarad äldre skog förvärvades av kronan, dels, beträffande de två åter-

staende, i anledning av att utsikt funnits, att genom ytterligare inköp kunna åvägabringa förvaltningskomplex av lämplig storlek, vilket ock i bådadera fallen skett.

Beträffande de smärre kronoegendomarna, i huvudsak kronans utarrenderade jordbruksdomäner, erinrade styrelsen, att riksdagen i många fall avslagit försäljning av sådana egendomar, som Eders Kungl. Maj:t på förslag av styrelsen i nådig proposition till riksdagen föreslagit till försäljning. Eders Kungl. Maj:t hade jämväl i många andra fall icke funnit skäl förelägga riksdagen sådana av styrelsen gjorda förslag till försäljning av smärre egendomar, synnerligast ifall någon av de myndigheter, som haft att i dylika ärenden yttra sig, avstyrkt försäljning. Av sådan orsak har styrelsen ock mången gång icke ansett lämpligt att hos Eders Kungl. Maj:t föreslå försäljning, även om styrelsen eljest önskat avgiva förslag därom.

Styrelsen har ock framhållit rörande de civila bostälernas skogar, att en arrondering med hänsyn till dessa skogars i regel jämförelsevis ringa areal, allt efter deras successiva indragning till statsverket, är av behovet starkt påkallad. Även beträffande de ecklesiastika skogarna har styrelsen uttalat önskvärdheten av genomförandet av en arrondering såsom i hög grad underlättande ett införande av ekonomisk hushållning å dessa skogar.

Under hänvisning till vad styrelsen sålunda vid föregående tillfällen anført beträffande den av riksdagens revisorer nu väckta frågan, får styrelsen i underdånighet i huvudsak instämma i de av revisorerna häruti i övrigt gjorda uttalandena.»

*Utskottets
yttrande.*

Med anledning av revisorernas ovan återgivna uttalande, vill utskottet, som ej förbiser, att vissa fördelar skulle vara att vinna av en sådan anordning, som revisorerna förordat, ifrågasätta, om icke vederbörande kommunala samfälligheter borde beredas viss förhandsrätt att förvärva sådana mindre statsskogar, som icke med fördel kunna bibehållas i statens hand. Utskottet föreställer sig härvid, att, innan tillstånd till försäljning av kronoegendom begäres hos riksdagen, vederbörande kommuner kunde sättas i tillfälle att avgiva anbud å skogs-komplexet ifråga, samt att riksdagens medgivande till antagande av i sådant fall avgivet anbud äskas i samband med inhämtande av tillstånd till själva försäljningen. Närmare utredning angående det förfarande, som i dylika fall bör tillämpas, torde emellertid böra vidtagas genom Kungl. Maj:ts försorg. På grund härav får utskottet hemställa,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t må anhänga, att Kungl. Maj:t ville låta undersöka, i vad mån och på vad sätt vederbörande kommunala samfälligheter må kunna beredas tillfälle till förvärv av sådana staten tillhöriga skogsegendomar, vilka med hänsyn till läge eller omfattning icke lämpligen böra bibehållas i statens ägo.

Rikshuvudboken.

§ 5.

(Rev. ber. sid. 618—619; utl. sid. 723—727.)

I berättelsen angående rikshuvudboken hava revisorerna under § 1 anfört följande:

»Med anledning av, att sjunde huvudtitelns förslagsanslag till skrivmaterialier och expenser, ved m. m. enligt rikshuvudboken för år 1908 utvisade en brist av kronor 79,054: 63, under det att i kommerskollegii räkenskap för samma år balanserades en behållning av kronor 21,889: 67 å det till kollegium från statskontoret under nämnda anslagstitel levererade, såsom utgift i sistnämnda ämbetsverk avförda belopp av kronor 90,943: 97, vadan alltså den verkliga bristen å anslaget utgjorde allenast kronor 57,164: 96, meddelade 1909 års revisorer, att orsaken till att statskontorets medelslevereringar till kommerskollegium upptoges såsom utgift i förstnämnda verks räkenskaper vore den, att kommerskollegium icke erhållit särskilt konto i rikshuvudboken, å vilket konto den verkliga utgiftsposten eljest skulle hava framträtt och därifrån överförts till anslagets konto.

Med avseende härå och då det givetvis vore av vikt, att rikshuvudboken innehölle en, såvitt möjligt, exakt uppgift å de särskilda statsanslagens ställning, hade revisorerna velat uttala önskvärdheten av att, på sätt beträffande länsstyrelserna och åtskilliga centrala ämbetsverk ägde rum, ett särskilt konto bleve för kommerskollegium i rikshuvudboken upplagt.

I häröver avgivet utlåtande framhöll statskontoret, med vitsordande av riktigheten av revisorernas framställning, önskvärdheten av att särskilt konto bleve för kommerskollegium upplagt i rikshuvudboken, men påpekade tillika, att kollegii räkenskaper icke för det dåvarande vore så uppställda, att deras resultat kunde utan olägenhet och omgång samt på ett i möjligaste mån självkontrollerande sätt intagas i rikshuvud-

boken; och hemställde statskontoret, att revisorernas framställning måtte överlämnas till statsbokföringskommittén för att tagas i övervägande vid fullgörande av det åt kommittén lämnade uppdraget.

1910 års riksdag yttrade i denna fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t följande:

»Då enligt vad i ärendet är upplyst, anledningen till den av revisorerna anmärkta, i kapitalkontot till 1908 års rikshuvudbok förekommande vilseledande uppgiften, angående ställningen av sjunde huvudtitelns anslag till skrivmaterialier och expenser, ved m. m., är att söka i den omständigheten, att kommerskollegium icke har konto för sig upplagt i rikshuvudboken, samt då ej mindre till förekommande av att den sålunda påpekade oriktigheten i anslagets bokföring må upprepas än även med hänsyn till de obetydliga belopp, som av kommerskollegium omhänderhavas, sådant konto synes böra för ämbetsverket uppläggas, får riksdagen, som delar den av statskontoret uttalade meningen, att den s. k. bokföringskommittén lämpligen bör beredas tillfälle att, innan beslut härom fattas, avgiva yttrande i ärendet, anhålla, det Eders Kungl. Maj:t täcktes överlämna revisorernas förevarande framställning till den genom Eders Kungl. Maj:ts beslut den 26 september 1902 tillsatta kommitté för granskning av statens bokföring att tagas i övervägande vid fullgörandet av det åt kommittén lämnade uppdrag.»

I enlighet med denna riksdagens framställning blev frågan överlämnad till bokföringskommittén, vilken emellertid ännu icke avgivit yttrande i ärendet.

Med anledning härav hava revisorerna ansett sig böra framhålla angelägenheten av, att ifrågavarande spørsmål snarast möjligt vinner sin lösning. Emellertid hava revisorerna fäst sin uppmärksamhet vid, att det bland de förvaltande verken icke endast är kommerskollegium, som saknar konto i rikshuvudboken, utan att så även är fallet med en mängd andra verk och däribland sådana, vilkas medelsförvaltning är högst betydande, exempelvis pensionsstyrelsen och socialstyrelsen. Överhuvudtaget kan sägas, att någon ledande princip vid avgörandet av frågan, om ett verk skulle intagas i rikshuvudboken eller ej, icke synes hava följts, och ter sig därför nu ifrågavarande del av huvudboken synnerligen osystematisk. Sålunda har Karolinska institutet konto, men ej någotdera av universiteten. Nationalmuseum har konto, under det att det i avseende å medelsförvaltning icke obetydligt större naturhistoriska riksmuseet saknar konto o. s. v. Revisorerna hava fördenskull velat uttala önskvärdheten av, att åtgärder må snarast möjligt vidtagas för vinnande av en bättre ordning i nu anmärkta avseende.»

Med anledning av detta revisorernas yttrande har statskontoret i utlåtande den 11 januari 1918 anfört följande:

»Beträffande den av riksdagens revisorer framhållna angelägenheten av, att frågan om beredande åt kommerskollegium av eget konto i rikshuvudboken snarast möjligt måtte vinna sin lösning, vill statskontoret, som redan i sitt den 13 januari 1910 med anledning av en utav riksdagens revisorer då likaledes gjord framställning, i detta ärende avgivna underdåniga utlåtande framhållit önskvärdheten av, att en dylik ändring måtte komma till stånd, erinra därom att statsbokföringskommittén, till vilken frågan, i enlighet med statskontorets i sådant avseende gjorda hemställan, blivit överlämnad, i sammanhang med avgivande av underdånigt utlåtande den 13 januari 1913 i fråga om den centrala statsbokföringen och kassakontrollen, i nu förevarande ämne yttrat följande: 'Lika med riksdagen anse kommitterade, att i rikshuvudboken bör uppläggas särskilt konto för kommerskollegium, så snart detta ämbetsverk får sina räkenskaper så uppställda, att detta kan ske. Kommitterade få därför i underdånighet hemställa, att Eders Kungl. Maj:t täcktes anbefalla kommerskollegium att — — — — till Eders Kungl. Maj:t inkomma med förslag i ämnet.'

Kommerskollegium har sedermera även avgivit anbefallt förslag angående formulär till förändrade räkenskaper för ämbetsverket, och enligt vad statskontoret inhämtat, har statsbokföringskommittén för närvarande nämnda fråga under prövning, vadan det är all anledning att antaga, att det av riksdagens revisorer framhållna önskemålet i avseende å redovisningen i rikshuvudboken av de till kommerskollegium hörande medel skall kunna bliva tillgodosett från och med nästkommande år.

Vad vidare angår det av riksdagens revisorer gjorda uttalandet därom, att det över huvud taget kan sägas, att någon ledande princip vid avgörandet av frågan, om ett verk skulle intagas i rikshuvudboken eller ej, icke synes hava följts och att därför nu ifrågavarande del av rikshuvudboken ter sig synnerligen osystematisk, kan statskontoret för sin del icke annat än medgiva, att vad riksdagens revisorer i detta stycke anfört har fullt fog för sig. Statskontoret vill emellertid erinra därom, att för vidtagande av en sådan åtgärd som att i rikshuvudboken upplägga särskilda konti för de verk och myndigheter, vilka för närvarande sakna dylika egna konti, givetvis kräves en i viss mån ändrad uppställning av ifrågavarande verks och myndigheters räkenskaper, så att resultaten av desamma utan olägenhet och omgång samt på ett i möjligaste må självkontrollerande sätt kunna intagas i rikshuvudboken.

I likhet med vad som skett i fråga om den omläggning av kommerskollegii räkenskaper, som är erforderlig för detta ämbetsverks inordnande bland de centrala huvudförvaltningar, som ha egna konti i rikshuvudboken, torde det böra ankomma på statsbokföringskommittén att i dylika fall avgiva de förslag, som kunna finnas vara av behovet påkallade. Statskontoret kan emellertid icke underlåta att med instämmande i vad riksdagens revisorer i sådant avseende uttalat, även för sin del framhålla önskvärdheten av, att snarast möjligt den frågan upptages till utredning och prövning, vilka verk och myndigheter bland dem, som hittills icke haft särskilda konti i rikshuvudboken, kunna anses ha nått en sådan utveckling och omhänderha en självständig medelsförvaltning av sådan omfattning, att de på grund därav lämpligen böra erhålla dylika egna konti samt i vad mån det för sålunda ifrågakomna verk och myndigheter tillämpade bokföringssättet tarvar en omläggning med hänsyn till en åtgärd i nu angiven riktning.»

Vidare har statsbokföringskommittén i samma ärende uti den 9 januari 1918 avgivet utlåtande anført följande:

»Enligt nådig remiss den 1 nästlidne december åligger det statsbokföringskommittén att avgiva utlåtande med anledning av vad riksdagens senast församlade revisorer anført beträffande införande i rikshuvudboken av konti för kommerskollegium och andra ämbetsverk och myndigheter, vilka hittills icke ägt sådant konto, och får kommittén i denna fråga anføra, att kommittén, som har sig förelagt att successivt genomföra statsbokföringsreformen, trott sig böra bedriva sitt arbete sålunda, att i första hand de ämbetsverk genomgås, vilka redan av gammalt äga konti i rikshuvudboken, och att därefter undersökes och tages under överbägande, huruvida ytterligare några ämbetsverk och myndigheter böra undfå sådant konto. Frågan härom synes icke kunna avgöras efter någon en gång för alla fastslagen princip, utan måste från fall till fall efter lämplighetsskäl prövas. Ett införande av konti i rikshuvudboken sker lämpligast, då vederbörande verks räkenskaper undergått den därför erforderliga omläggningen. Men i varje händelse bör ett intagande av ytterligare konti i rikshuvudboken icke äga rum annat än efter en förutgången utredning beträffande vilka verk, som i detta hänseende kunna ifrågakomma; och vad särskilt kommerskollegium beträffar har kommittén redan i underdånigt betänkande den 13 januari 1913 uttalat, att kommittén lika med riksdagen anser att i rikshuvudboken bör uppläggas särskilt konto för ämbetsverket, så snart detsamma fått sina räkenskaper så uppställda, att detta kan ske. Kommittén har också i angivet syfte upptagit arbetet med kommers-

kollegiets räkenskaper, och torde förslag beträffande dessas omläggning samt ämbetsverkets anslutning till statsverkets giroräkning kunna föreggas Eders Kungl. Maj:t så tidigt under innevarande år, att den nya ordningen kan beträffande detta ämbetsverk genomföras från och med år 1919.

Slutligen får kommittén erinra därom, att kommittén i underdånig skrivelse den 31 januari 1917 framhållit, att det kunde ifrågasättas, att universitetens förvaltning, som omfattade så betydande statsmedel, skulle komma till uttryck å för dem särskilt avsedda konti i rikshuvudboken och varda anslutna till statsverkets giroräkning. Kommittén funne en undersökning i sådant hänseende böra verkställas, helst en avsevärd förenkling i redovisningshänseende torde vara att vinna, därest de mångfaldiga och sammanlagt betydande riksstatsanslag, som ställdes till universitetens förfogande och på deras ansvar förvaltades, finge från statskassan direkt uttagas och till den centrala bokföringen direkt redovisas av universitetens egna myndigheter utan att — såsom nu vore fallet — länsstyrelserna i Uppsala och Malmö utgjorde mellanhänder. Kommittén hemställde därför, att kommittén måtte sättas i tillfälle att verkställa utredning *dels* huruvida icke de principer, som låge till grund för statsbokföringsreformen, borde vinna tillämpning med avseende å universitetens bokföring, *dels ock* huruvida icke universiteten borde erhålla konti i rikshuvudboken och i samband därmed äga direkt tillgång till statsverkets giroräkning.

Vid föredragning av denna statsbokföringskommitténs underdåniga skrivelse fann Eders Kungl. Maj:t, enligt nådigt brev den 2 mars 1917, gott anbefalla kommittén att verkställa den ifrågasatta utredningen, vilken skulle i sinom tid till Eders Kungl. Maj:t ingivas. Tillika be-
myndigades kommittén att från vartdera universitetet, efter förslag av vederbörande drätselnämnd, tillkalla lämplig person för att såsom sakkunnig biträda kommittén vid berörda utredning.

Till följd av det brådskande arbetet med länsräkenskapernas omläggning, vilken nödvändiggjordes av riksdagens år 1917 fattade beslut om fögderiförvaltningens omorganisation från och med år 1918, var det icke möjligt för kommittén, att under år 1917 verkställa den sålunda anbefallda utredningen beträffande universitetens räkenskapsorganisation, men kommittén har för avsikt att nu omedelbart påbörja arbetet därmed.»

Utskottet har funnit det ägnat att väcka uppmärksamhet, att riksdagens år 1910 uttalade önskemål om uppläggande av särskilt konto i rikshuvudboken för kommerskollegium först från och med år 1919 kan

*Utskottets yt-
rande.*

förväntas bli uppfyllt. Med stöd av statskontorets utlåtande i ämnet har utskottet velat framhålla, att även om någon en gång för alla fastslagen princip icke kan tillämpas för avgörande av frågan, vilka ämbetsverk böra erhålla konto i rikshuvudboken, utredning bör verkställas angående de ytterligare verk och myndigheter för vilka sådant konto bör uppläggas. Vidare vill utskottet betona önskvärldheten av att det pågående reformeringsarbetet av statsräkenskapernas omläggning i möjligaste mån påskyndas, på det att enhetliga principer för budgetredovisningen och statsmedelsförvaltningen i övrigt må vinnas. Härvid synes arbetet i främsta rummet böra avse sådana ämbetsverk, som för närvarande icke hava konto i rikshuvudboken men som omhänderhava statsmedel i den utsträckning, att tvivel icke kan råda därom, att dylikt konto bör beredas dem.

Utskottet hemställer,

att riksdagen må i skrivelse till Kungl. Maj:t —
under omförmälan av vad i detta ärende förekommit —
framhålla vad utskottet ovan anført.

Statens livsmedelskommission.

§ 6.

(Rev. ber. sid. 620—623, utl. sid. 728—730.)

I berättelsen angående statens livsmedelskommission hava revisorerna under § 1 anført bland annat följande:

»Vidkommande varuförmedlingsbyråns räkenskaper hava revisorerna icke kunnat undgå att finna, att dessa icke lämna en nöjaktig översikt och kontroll över de olika, i byråns verksamhet ingående affärgrenarnas skötsel. I sådant avseende må framhållas, att protokoll, även rörande viktigare ärenden, endast i ytterst sällsynta fall förts, att varu- eller lagerböcker saknas, och att i regel instrument över besiktningar och kassationer icke upprättats. Olägenheterna av de sålunda anmärkta förhållandena hava särskilt gjort sig kännbara vid granskning av räkenskaperna beträffande islandssill och salt makrill. Antalet försålda och vid räkenskapsårets utgång å lager kvarvarande tunnor av dessa båda varuslag bör givetvis sammanlagt motsvara antalet inköpta tunnor, med allenast den skillnad, som är beroende av antalet genom ompackning tillkomna eller på grund av varors förskämning m. m. avgångna tunnor; och bör detta förhållande jämväl framgå av räkenskaperna. Dessa upptaga emellertid endast antalet inköpta och försålda samt i lager kvar-

varande tunnor men icke det antal tunnor, som genom ompackning för erhållande av bestämd vikt tillkommit. Kvantiteten av de varupartier, som av skilda anledningar förfarits, angives icke i räkenskapen och har ej heller av tillgängliga handlingar kunnat utrönas. Att denna kvantitet varit rätt så betydande, synes framgå därav att, enligt det bokslut, som upprättats per den 30 juni 1917, den å ifrågavarande rörelse uppkomna förlusten — däri givetvis ingår värdet av förstörda varor — uppgått, å islandssillen till 1,185,327 kronor 88 öre och å den salta makrillen till 267,804 kronor 79 öre.»

I anledning av revisorernas sålunda framställda anmärkning hava statens livsmedelskommission och folkhushållningskommission i utlåtande den 27 december 1917 i hithörande delar anfört följande:

»I § 1 anmärka revisorerna, att varuförmedlingsbyråns räkenskaper icke lämna en nöjaktig översikt och kontroll över de olika i byråns verksamhet ingående affärgrenarnas skötsel och anföres i sådant avseende, att protokoll även rörande viktigare ärenden endast i ytterst sällsynta fall förts, att varu- eller lagerböcker saknas och att i regel instrument över besiktningar och kassationer icke upprättats. Olägenheterna härav ha, förklara revisorerna, gjort sig kännbara vid granskning av räkenskaperna beträffande islandssill och makrill, ifråga om vilka anföres, att uppgift saknas om antalet tunnor, som genom ompackning för erhållande av bestämd vikt tillkommit, och om kvantiteter, som av skilda anledningar förfarits. Revisorerna anse sig kunna draga den slutsatsen, att den kvantitet, som förfarits, varit rätt så betydande, enär enligt bokslutet per 30 juni 1917 den på ifrågavarande rörelsen uppkomna förlusten uppgått å islandssill till 1,185,327 kronor 88 öre och å makrillen till 267,804 kronor 79 öre.

Härtill få kommissionerna anföra, att varuförmedlingsbyrån, såsom ett organ för utförande av uppgifter — huvudsakligen fördelning och distribution av varor — som anförtratts densamma intill den 1 juli 1917 av statens livsmedelskommission och därefter av folkhushållningskommissionen, icke har haft eller har något åläggande från vederbörande kommission att protokollföra sina åtgöranden. Tvärtom var ett av livsmedelskommissionens första beslut, att någon betungande protokollsföring icke skulle föras, vilket visat sig vara desto mindre nödvändigt, som samtliga kommissionens viktigare beslut i vederbörlig ordning vid expedieringen underskrivits av kommissionens ordförande eller någon av dess tre övriga ledamöter. Verksamhetens beskaffenhet lägger, som en var lätt kan förstå, hinder i vägen för en allmän protokollsföring, enär det skulle bliva allt för tyngande och medföra

allt för stor tidsutdräkt och kostnader att föra protokoll över de otaliga avgöranden, som dagligen måste träffas i byråns löpande förvaltning. I den mån byråns åtgöranden hänfört och hänför sig till fördelning, distribution och affärsverksamhet framgå de av en omsorgsfullt förd registrering och bokföring. I övrigt föreligger resultatet av byråns verksamhet i skriftliga framställningar till kommissionerna och dessutom hava som regel alla för och i byråns verksamhet grundläggande beslut fattats i respektive kommission. Inom byrån har protokoll förts endast i de fall, då genom felaktigt förfarande från byråns sida eller av annan anledning fråga varit om utbetalande av ersättning utav medel, som omhänderhafts av byrån.

Revisorernas anmärkning angående bokföringen inom byrån är uppenbarligen beroende av ett missförstånd, föranlett därav, att revisorerna med sina framställningar om utbekommande av byråns räkenskaper och om upplysningar angående desamma icke vänt sig till byråns föreståndare eller till chefen för byråns räkenskapsavdelning, utan direkt till ett underordnat biträde. Över byråns i lager förda varor hava nämligen, tvärtemot vad revisorerna anföra, lagerböcker från första stund upprättats och förts och framgår av dem vad beträffar sill och makrill icke blott vilka kvantiteter, som inköpts, utan ock antalet tunnor, som genom ompackning tillkommit respektive avgått, samt antalet lagrade och expedierade tunnor. Ompackningen har skett under edsvurna vägares kontroll, och föreligga av dem avgivna intyg om antalet tillkomna och avgångna tunnor. Några andra kassationer än sådana, som föranletts av reklamationer från mottagare, hava icke förekommit och reklamationerna ha godtagits endast då intyg förelegat från officiella besiktningsmän eller eljest ojäviga och trovärdiga personer om varans beskaffenhet och värde.

Sådana reklamationer hava, såsom framgår av räkenskaperna, i regel gällt någon mindre rabatterning på grund av försämrad kvalitet, och endast i mycket få fall har förekommit, att vara måst kasseras och mottagare sålunda krediteras hela det debiterade värdet. I de i räkenskaperna uppförda posterna 'retur och gottgörelse för undervikt' å för islandssill tillsammans kronor 115,841.35 och å makrill 336 kronor ingår rabatterning på grund av varans förskämning och försämring med ett belopp av 4,623.67 kronor å sill och ingenting å makrill.

Av det anförda framgår redan, att revisorernas antagande, att den i bokslutet per 30 juni 1917 redovisade bristen i väsentlig grad skulle vara att tillskriva, att varor hava förstörts, icke heller är med verkligheten överensstämmande. Vid bedömandet av orsakerna till

denna förlust bör man erinra sig, att 1917 års riksdag lämnat sitt bifall till viss prisreglering å salt fisk och för detta ändamål anvisat ett anslag av 3,000,000 kronor, varav 1,500,000 kronor voro avsedda att användas för prissänkning å då inneliggande lager av sill och makrill. Den brist, vara anmärkning gjorts, har uppstått på grund av den sålunda beslutade försäljningen av sill och makrill till väsentligt lägre pris än självkostnadspriset. Bristen är sålunda att hänföra till en verkställd, betydande rabatter, beslutad av riksdagen på framställning av Eders Kungl. Maj:t och vartill statsanslag anvisats. Anledning har enligt byråns förmenande saknats att i bokslut per 30 juni 1917 jämna ut den sålunda uppkomna bristen genom upptagande av de anvisade statsmedlen, enär denna utjämning lämpligen bör ske vid de ifrågavarande kontonas avslutning.

Vad revisorerna åsyfta med denna anmärkning rörande förlusten framgår icke fullt tydligt, men torde denna anmärkning icke kunna förklaras på annat sätt, än att revisorerna ej erinrat sig eller tagit kännedom om de av Eders Kungl. Maj:t och riksdagen under detta år fattade besluten rörande prisreglering å vissa livsförnödenheter. Kommissionerna tillåta sig i detta sammanhang hänvisa till sid. 8—10 i Eders Kungl. Maj:ts nådiga proposition till innevarande års riksdag, nr 282, ävensom riksdagens skrivelse till Eders Kungl. Maj:t, nr 262.»

Enligt vad utskottet inhämtat hava revisorerna, som för utbekommande av de utav varuförmedlingsbyrån förda räkenskaperna beträffande islandssill och makrill vänt sig till byråns föreståndare men av denne hänvisats till ett underordnat biträde å byrån, icke kunnat oaktat gjorda förfrågningar utbekomma några lager- eller varuböcker rörande ifrågavarande varuslag. Utskottet har emellertid efter därom framställd begäran fått till sig överlämnade dels en lagerbok för islandssill, som emellertid icke befunnits överensstämma med huvudboken, dels ock en liggare rörande makrill, som benämnts lagerbok men som i själva verket endast är en anteckningsbok, som möjligen kan tjäna till ledning vid upprättande av en verklig lagerbok.

Vad i ärendet sålunda förekommit har utskottet velat för riksdagen

omförmåla.

*Utskottets
yttrande.*

§ 7.

(Rev. ber. sid. 623—624; utl. sid. 730—731.)

Vidare hava revisorerna i berättelsen angående statens livsmedelskommission under § 2 anført följande:

»Beträffande varuförmedlingsbyråns verksamhet för tillhandahållande av kaffe har revisionen inhämtat, att distribueringen av denna vara ombesörjts av aktiebolaget Otto Dahlström & C:o i Stockholm och firman Peder Melin & C:o i Göteborg, vilka övertagit kaffet till distribuering efter s. k. brasilvikt (vikten vid utskeppningsorten) à 60 kilogram per säck. Emellertid framgår av byråns skriftväxling med olika livsmedelsnämnder, att i en synnerligen stor mängd fall säckarna vid framkomsten till dessa befunnits hålla undervikt, i många fall uppgående till 10 kilogram och därutöver ända upp till 33 kilogram. Betalning har dock i förskott erlagts för full vikt, 60 kilogram. Vid med anledning härav hos byrån framställda reklamationer har lämnats det svar, att byrån icke iklädde sig något ansvar för eventuell undervikt, annat än för vad densamma överstege 10 kilogram per säck, och har köparen hänvisats att i utförsäljningspriset inkalkylera den undervikt ifrågavarande parti kan hava haft.

Detta förfaringssätt hava revisorerna funnit synnerligen anmärkningsvärt. I realiteten innebär detsamma, att ehuru icke i något fall behövt levereras mer än 50 kilogram per säck, mottagaren dock alltid fått betala för 60 kilogram. Väl är det sant, att man i allmänhet måste räkna med någon undervikt vid leverans av ifrågavarande varuslag, men att denna skulle normalt behöva beräknas till 10 kilogram per säck, därtill torde icke finnas någon som helst anledning. I särskild ogynnsam dager framträder det sålunda anmärkta förfaringssättet, vid det förhållande, att självfallet, såsom ock av byråns ovanberörda anvisning framgår, den enskilda konsumenten blir den som i sista hand får vidkännas återförsäljarens förlust på skillnaden mellan det faktiskt levererade och det honom debiterade partiet.

Vad sålunda förekommit hava revisorerna icke ansett sig kunna underlåta att bringa till riksdagens kännedom.»

Uti sitt ovanberörda utlåtande den 27 december 1917 hava statens livsmedelskommission och folkhushållningskommission, under erinran om att varuförmedlingsbyråns distribution av kaffe till livsmedelsnämnderna omfattat enbart s. k. kompensationsvara, över ifrågavarande anmärkning anført följande:

»På grundval av ett av Eders Kungl. Maj:t den 15 september 1916 fattat nådigt beslut samt i överensstämmelse med genom utrikesdepartementet på ministeriell väg förda förhandlingar ingicks mellan å ena sidan statens livsmedelskommission och å andra sidan, å vissa finländska importörers vägnar, av herr Olof Nykopp, handelsombudsman för Finland, den 22 september 1916 ett kontrakt, som med hänsyn till sin natur av grundlagsenligt hemlig handling med särskild hemlig skrivelse samtidigt härmed överlämnas till Eders kungl. Maj:t.

Vidare bemyndigade Eders Kungl. Maj:t stateus livsmedelskommission genom nådigt brev den 10 oktober 1916, att till livsmedelsnämnder eller andra av kommissionen godkända köpare inom riket försälja hela förberörda till kommissionen försålda kaffeparti till ett pris av för Rio 1 krona 40 öre och för Santos 1 krona 45 öre, allt per kilogram. Statens livsmedelskommission överlämnade uppdraget till varuförmedlingsbyrån, som i sin tur träffade avtal med firmorna aktiebolaget Otto Dahlström & Co i Stockholm och Peder Melin & Co i Göteborg att för en ersättning i ett för allt av 2 öre per kilogram spediera de i magasin i olika delar av landet upplagda kaffepartierna efter av byrån utsända beordringslistor, att fakturera desamma samt att inkassera respektive fakturabelopp och omedelbart redovisa inkommen likvid. Då emellertid byrån sedermera såg sig i stånd att med mindre kostnad själv verkställa spedieringen, övertog byrån denna uppgift. Kaffet offererades livsmedelsnämnderna på de konditioner, på vilka byrån enligt förenämnda avtal hade att övertaga detsamma, d. v. s. priset hänförde sig till den s. k. originalvikten. De efter hand inkommande klagomålen över undervikt rapporterades av byrån för livsmedelskommissionen, som, ehuru kaffet i enlighet med gängse handelsbruk, var offererat efter originalvikt och köparna således icke juridiskt kunde göra anspråk på ersättning för undervikt, beslöt lämna ersättning för mera betydande undervikt, särskilt i sådana fall, då leveransen omfattade endast någon eller några få säckar. Med hänsyn till det mycket billiga pris (*ungefär halva det pris kaffet vid denna tidpunkt betingade i öppna marknaden*), till vilket kaffet försålles till livsmedelsnämnderna och då undervikt på någon enstaka säck vid leverans av större partier icke ansågs spela större roll, inskränktes beviljande av avdrag för undervikt såsom ovan sagts. Något bemyndigande vare sig av Eders Kungl. Maj:t eller riksdagen hade livsmedelskommissionen emellertid icke i detta fall, i motsats till vad som gäller för salt sill, att vid utförsäljning taga någon förlust. Vid förlängning av avtalet i början av december 1916 förmåddes

den finske kontrahenten att garantera en bruttovikt per kaffesäck av 58 kilogram.»

*Utskottets
yttrande.*

Då någon undersökning rörande orsakerna till att ifrågavarande säckar i stor utsträckning befunnits hålla undervikt icke synes hava blivit i tid verkställd, vilket utskottet funnit anmärkningsvärt, har utskottet velat vad i frågan förekommit för riksdagen

omförmäla.

1917 års bränslekommission.

§ 8.

(Rev. ber. sid. 638—641; utl. sid. 736—737.)

I § 4 under berättelsen angående 1917 års bränslekommission hava revisorerna anfört följande:

»Med anledning av det stora inflytande å vedprisen, som det av riksvärderingsnämnden fastställda priset å ved på rot utövat, hava revisorerna ansett sig böra meddela följande angående tillkomsten av ifrågavarande prissättning och dess innebörd.

Den 26 maj 1917 avlät 1917 års bränslekommission till riksvärderingsnämnden en skrivelse av nedanstående innehåll:

»Genom nådig förordning den 12 maj 1917 har Kungl. Maj:t för tillgodoseende av det inom landet rådande behovet av bränsle, på framställning av bränslekommissionen och med stöd av lagen den 27 april 1917 om förfogande över viss egendom under utomordentliga, av krig föranledda förhållanden, förordnat om upplåtande till kronan av vissa områden för skogsavverkning. Det lämpligaste sättet för bestämmande av den ersättning, vilken skall utgå för skog, som på grund av denna författning tages i anspråk för kronans räkning, är enligt bränslekommissionens mening, att riksvärderingsnämnden på förhand verkställer prissättning i taxa å vedskog på rot. Bränslekommissionen får därför anhålla, att riksvärderingsnämnden snarast möjligt måtte vidtaga åtgärder för fastställande av dylika pris. I samband därmed torde det vara lämpligt att göra vissa jämkningar i de taxepriiser, som äro fastsatta för ved fritt framkörd vid station eller lastageplats samt för props.

Då det, såsom med förevarande framställning i första hand avses, gäller att bestämma rotvärdet å ved per kubikmeter löst mått, synes

man lämpligen kunna gå till väga på det sätt, att man, för att få fram den sökta siffran, från gällande pris å ved vid järnvägsstationen eller lastageplats avdrager huggnings- och körningskostnader. Till ledning för en sådan prissättning har bränslekommissionen införskaffat uppgifter rörande de vedpriser, som i olika län under januari och maj innevarande år varit gällande vid producentens station. Ett sammandrag av dessa uppgifter bifogas här¹⁾. Därav framgår, att inom åtskilliga län priserna ställt sig avsevärt högre i maj än i januari. Då den huvudsakliga orsaken till denna prisförhöjning torde vara att söka däri, att betydande mängder ved uppköpts av mellanhänder mellan producenter och konsumenter, böra enligt kommissionens mening priserna i januari läggas till grund för den ifrågasatta prissättningen.

Granskar man de i sammandraget upptagna januaripriserna, finner man, att mellan flertalet län någon större skillnad icke förefinnes. Att i några av länen priserna ställa sig jämförelsevis höga i förhållande till de övriga torde åtminstone till stor del finna sin förklaring i där rådande höga arbetslöner och andra dylika förhållanden. Ett stöd för att variationerna mellan vedpriserna inom betydande delar av landet icke äro stora har kommissionen jämväl funnit i de uppgifter angående priser å ved, fastställda i den ordning rekvisitionslagen bestämmer, som tillhandahållits kommissionen av riksvärderingsnämnden.

Med hänsyn till den undersökning, som sålunda gjorts, anser bränslekommissionen, att producenternas intresse skulle vara tillräckligt tillgodosett, om man, såsom utgångspunkt för fastställande av ett för hela landet gemensamt rotvärde å ved, beräknade priset per kubikmeter vid station eller lastageplats för prima ved till 10 kronor 50 öre och för sekunda ved till 8 kronor 50 öre. Till prima ved räknar kommissionen ved, som är frisk, rak, (i regel endast en gång) kluven samt minst 10 centimeter i klovet. Sekunda ved skall vara rak, minst 4 centimeter grov och till minst 50 procent bestå av kluvna vedträd. Även denna ved skall vara frisk men får dock innehålla rötskadade vedträd till högst 10 procent. Enligt kommissionens mening bör samma pris fastställas för såväl björk- som barrved. Härigenom blir visserligen priset för egentlig barrved något för högt, men man får på så sätt ett pris, som gör det möjligt att vid avverkningen medtaga props och en del av pappersveden.

Kommissionen har beräknat kostnaden per kubikmeter för huggning till 2 kronor, för körning 1 kilometer till 1 krona och för kör-

¹⁾ Dessa uppgifter hava revisorerna ej ansett nödigt intaga i sin berättelse.

ning 5 kilometer — den längsta sträcka, som torde komma i fråga vid innevarande års avverkningar för kronans räkning — till 2 kronor. För att få fram rotvärdet å den mest välbelägna vedskogen har man alltså att från priset vid producentens station draga 3 eller 4 kronor eller sålunda i medeltal 3 kronor 50 öre per kubikmeter. Då dessa kostnader i själva verket äro större, bliva enligt kommissionens mening de rotvärden, man på detta sätt kommer till, så höga, att de kunna utgöra ersättning även för det vid avverkningarna uppkommande skogsavfallet, vilket jämväl skall tagas i anspråk för kronans räkning.

På grund av vad som sålunda anförts, hemställer bränslekommissionen,

att riksvärderingsnämnden måtte verkställa pris-sättning i taxa å ved på rot att gälla för hela riket;

att i priset måtte ingå värdet av avfall, som vid avverkning uppkommer;

att priset måtte bestämmas för prima ved till 7 kronor och för sekunda ved till 5 kronor per kubikmeter löst mått; samt

att i sammanhang härmed måtte vidtagas erforderliga jämkningar i förut fastställda priser för ved fritt framkörd vid järnvägsstation eller lastageplats ävensom för props.»

Med anledning av denna framställning beslöt riksvärderingsnämnden vid sammanträde den 7 juni 1917 efterföljande taxa för ved på rot att tillämpas vid utgivande av ersättning vid upplåtelse av område till skogsavverkning enligt rekvisitionslagen och förfoganderättslagen samt gälla för hela riket, intill dess ny taxa offentliggjorts.

V a r u s l a g.	Beräknings- grund.	Pris.	
		Kronor.	öre.
Ved på rot.			
Taxan gäller beträffande tall och gran, som ej är torr eller rötskadad, endast för träd med en dimension inom barken av för tall högst 15 centimeter och för gran högst 10 centimeter, allt vid en höjd av fyra meter från marken.			
Såsom prima ved skall anses kluven ved i längder om 1 meter och okluven sådan i längder om 3 meter med en dimension av minst 7 1/2 centimeter i topp. Till sekunda ved hänföres ved av mindre dimension; dock att veden, för att kunna dit hänföras, skall hava en grovlek i topp av minst 4 centimeter, där veden är upphuggen i en-meterslängder, på vanligt sätt kluvna, och minst 3 centimeter, där veden är upphuggen i tremeterslängder, okluvna.			
Den prima veden skall vara rak och frisk. Även den sekunda veden skall vara rak och frisk men får dock innehålla rötskadade vedträd till högst 10 procent. Ved i tremeterslängder skall vara randbarkad.			
De fastställda taxepriserna inbegripa ersättning jämväl för den vid avverkningen uppkommande avfallsveden, som alltså får utan särskild ersättning tagas i anspråk för avverkarens räkning.			
Ved av tall, gran, björk och al, prima	Kbm. löst mått	8	25
» » tall, gran björk och al, sekunda, ävensom ved av asp	»	6	50
» » bok, prima ¹⁾	»	9	75
» » bok, sekunda	»	7	50

Det har synts revisorerna mindre välbetänkt, att samma rotvärde fastställts för hela riket samt lika pris under alla förhållanden satts å olikartade vedsorter. Genom först berörda förfaringssätt torde å orter, där veden förut varit jämförelsevis billig, vedpriserna hava oskäligen uppdrivits, vilket i sin ordning återverkat till en ytterligare höjning av priserna å orter, där veden även under normala förhållanden varit dyr.

¹⁾ Enligt riksvärderingsnämndens beslut den 6 september 1917 har priset på prima bok inom Malmöhus län blivit höjt till kronor 11.50 per kubikmeter.

För övrigt hava revisorerna, ej minst med fästat avseende å nyssberörda förhållande, funnit det ägnat att väcka uppmärksamhet, att riksvärderingsnämnden gått utöver de av bränslekommissionen föreslagna rotvärdena, helst som några skäl för höjningen icke finnas angivna i nämndens protokoll i ärendet. Framhållas må ock, att de fordringar å vedens beskaffenhet, som av riksvärderingsnämnden uppstälts, äro mindre stränga än de kommissionen föreslagit.»

Över ifrågavarande anmärkning har bränslekommissionen uti den 18 januari 1918 avgivet utlåtande anfört följande:

»I § 4 redogöra revisorerna för tillkomsten av riksvärderingsnämndens taxa för ved på rot. Härtill anknyttas uttalandet, att det synts revisorerna mindre välbetänkt, att samma rotvärde fastställts för hela riket samt lika pris under alla förhållanden satts på olikartade vedsorter. Då dessa anmärkningar i viss mån beröra bränslekommissionen, eftersom dess i skrivelse till riksvärderingsnämnden den 26 maj 1917 framställda förslag till taxa innebar en dylik likformighet, får kommissionen i denna sak anföra följande.

Såsom av nämnda, i revisorernas berättelse intagna skrivelse framgår, har kommissionens förslag till enhetlig taxa för hela landet föregåtts av en lokal undersökning rörande de förutvarande vedprisen. Denna visade, att prisvariationerna för olika orter inom samma län i många fall voro större än avvikelserna mellan för angränsande län uträknade medeltal. Härav framgår, att man för att få ett rotvärde på den avverkade veden, som noggrant anslutit sig till förutvarande vedpriser, icke kunnat fastslå ett enhetligt värde för varje län utan måst uppdelat länen i mindre områden. Strängt taget borde dessutom rotvärdet inom dessa områden växla allt efter avståndet från transportled. Klart är, att det med tillämpning av sådana principer icke varit möjligt att, såsom nu skett, på förhand i taxa fastställa de värden, efter vilka ersättning skulle utgå. I stället hade ersättningen jämligt 13 § i förordningen den 27 april 1917 med närmare bestämmelser för verkställighet av förfoganderättslagen måst i varje särskilt fall bestämmas genom värdering av vederbörande lokala värderingsnämnd. Ett sådant tillvägagångssätt skulle emellertid hava varit praktiskt ogenomförbart.

Även om man sökt gå nu antydda väg skulle det säkerligen hava visat sig, att man icke, såsom revisorerna synas anse vara det riktiga, kunna bibehålla de prisvariationer, som förut rätt mellan olika orter. Ersättningen för en vara, som vid en viss tidpunkt tages i anspråk enligt förfoganderättslagen, skall nämligen bestämmas efter varans dåvarande

värde. De faktorer, som bestämma vedens värde, äro nu helt olika mot förut och hava fullkomligt omkastat förhållandena på vedmarknaden. Behovet av ved inom landet har mångdubblats. På orter, där förut någon efterfrågan på ved icke funnits, åtgå nu väldiga kvantiteter. Under det att exempelvis innan stenkolsimporten minskades någon egentlig avsättning icke kunde vinnas för de rika tillgångar på ved, som funnes inom Jönköpings och Kronobergs län, erfordras nu all ved, som där kan produceras, för att tillgodose det starkt stegrade behovet av ved för industriell drift. I samma mån som veden användes såsom ersättning för kol, är det också givet, att priset å kol blir i viss grad normerande för vedprisen.

I detta sammanhang anser sig kommissionen jämväl böra erinra om vad lagutskottet vid 1917 års riksdag i sitt utlåtande över tjänstepliktslagen yttrade rörande priset å den ved, som av staten skulle anskaffas. Utskottet framhöll nödvändigheten av att de pris staten erbjöde icke tillmättes med en under förevarande förhållanden föga välbetänkt njugghet utan fastmera bestämdes till belopp, som möjliggjorde för skogsägarna att bjuda sina arbetare en tämligen rundlig avlöning och på samma gång erhålla ett tillfredsställande pris på sin skog. Vidare påpekade utskottet, att vid nämnda prissättning hänsyn särskilt borde tagas därtill, att vid en avverkning, som skulle bedrivas under sådana omständigheter som den ifrågavarande, skog av högre kvalitet än vanlig vedskog måste tagas i anspråk.

Det är särskilt sistnämnda synpunkt, som föranlett kommissionen att föreslå samma pris för såväl björk- som barrved. Även om rotpriset på egentlig vedskog av sistnämnda slag därigenom blivit något för högt, torde detta dock utjämnas därav, att man nu måste till brännved upphugga en mängd träd, som eljest kunnat användas till props eller pappersved. Men även ur en annan synpunkt är det förenat med avsevärda fördelar att hava ett gemensamt rotpris på ved av olika trädslag, i det att uppläggningen och uppmätningen av veden i skogen därigenom väsentligt underlättas.»

Utskottet finner det väl vara uppenbart, att vissa svårigheter måste möta för att fastställa olika rotvärden för olika delar av landet. Med hänsyn till de högst avsevärda olägenheter, som följt av den enhetliga taxan, i det att den förekommande högsta prisnivån blivit den för hela riket normerande, har utskottet dock ansett, att försök bort göras att fastställa taxor, som såvitt möjligt anslutit sig till de priser, som rått i de olika delarna av landet. Härigenom borde åtminstone i vissa lands-

*Utskottets
yttrande.*

ändar vedprisen kunnat hållas på en väsentligt lägre nivå än som nu, på grund av den enhetliga rotvärdestaxan, blivit fallet. Under uttalande härav har utskottet velat vad i detta ärende förekommit för riksdagen omförmäla.

§ 9.

(Rev. ber. sid. 645—647, utl. sid. 740—741.)

I berättelsen angående 1917 års bränslekommission hava revisorerna vidare under § 8 beträffande ordnande av statens anskaffande av vedbränsle för de norrländska statsbanelinjerna meddelat följande.

»Med anledning av de minskade utsikterna att från utlandet erhålla nödigt lokomotivbränsle fann järnvägsstyrelsen i början av år 1917 det nödvändigt att skyndsamt vidtaga åtgärder för anskaffning av torv och ved. Medan torven huvudsakligen skulle användas å järnvägslinjerna i de sydliga delarna av landet, var veden till största delen avsedd för linjerna norr om Krylbo. Vad nu särskilt användningen av vedbränsle angår hade redan år 1915 verkställda proveldningar givit vid handen, att ved kunde användas såsom lokomotivbränsle utan förändring av lokomotiven, ehuruval dessas dragkraft ganska väsentligt nedsattes vid eldningen enbart med ved.

Med den i april 1917 förefintliga tågrörelsen beräknades årsförbrukningen av ved för de tåg å Norrlandslinjerna, beträffande vilka eldning med ved kunna ifrågasättas, uppgå till omkring 1,000,000 kubikmeter löst mått. För säkerställande av vedanskaffningen för de norrländska linjerna hemställde järnvägsstyrelsen i skrivelse till Kungl. Maj:t den 10 april 1917

dels om dispositionsrätt med tillämpning av förfoganderättslagen men inom ramen av gällande skogslagar såväl till de skogar, vilka befunne sig i enskild ägo och voro belägna inom ett område av 3 kilometer å ömse sidor av statsbanelinjerna norr om Krylbo upp till lappmarksgränsen, som ock för vedvirkets tillgodogörande erforderliga uppslagsplatser och transportvägar;

dels om förståndigande till vederbörande skogsingenjörer i Västerbottens och Norrbottens län att efterkomma ansökan från järnvägsstyrelsen om utstämpling av viss undermålig skog med förmånsrätt framför andra dylika förrättningar och utan hinder därav att sådan ansökan icke kunnat göras inom den i nämnda förordningen den 18 juni 1915 föreskrivna tiden;

dels ock att, utan hinder av de för allmänna skogar gällande förordningar, de kronoskogsområden, som voro belägna i närheten av stats-

banan norr om Krylbo, måtte ställas till järnvägsstyrelsens disposition, så till vida, att å dessa områden finge verkställas upphuggning av för statens järnvägar behövlig ved samt framforsling av densamma till lämplig plats vid järnvägslinjen.

Avsikten var, att beträffande skogar, tillhörande enskilda, förfoganderättslagen skulle vid behov tillgripas, men att i största möjliga utsträckning frivilliga leveransavtal skulle träffas. Kronoskogarna skulle tagas i anspråk för vedanskaffningen ungefär i samma utsträckning som de enskilda skogarna. Upphuggningen och framforslingen av veden från kronoskogarna skulle ske genom statens järnvägars egen försorg.

I avvaktan på Kungl. Maj:ts beslut med anledning av järnvägsstyrelsens ovanberörda framställning organiserade styrelsen särskild personal för vedanskaffningens bedrivande. Kontrakt om leverans av ved träffades ock i stor utsträckning. I dessa kontrakt förklarar sig järnvägsstyrelsen bland annat under viss närmare angiven förutsättning icke komma att gentemot leverantör påfordra tillämpning av förfoganderättslagen för fyllande av statens järnvägars bränslebehov för år 1917. I början av maj hade arbetet med vedanskaffningen fortskridit så långt, att för flera bränslestationer såsom Luleå, Piteå och Kallholmen frivilliga avtal träffats avseende hela behovet av ved. För övriga bränslestationer i Norrland pågingo underhandlingar om leveranser, som delvis voro färdiga att avslutas och som omfattade omkring hälften av dessa stationers vedbehov.

Om den sålunda fortgående gynnsamma utvecklingen av ifrågasvarande angelägenhet hade bränslekommissionen meddelats kännedom genom skrivelse från chefen för järnvägsstyrelsen.

Genom beslut den 9 maj 1917 fann emellertid Kungl. Maj:t, efter hörande av bränslekommissionen, järnvägsstyrelsens ovanberörda skrivelse icke till någon vidare åtgärd föranleda.

På grund av detta Kungl. Maj:ts beslut kunde järnvägsstyrelsen icke längre garantera vedleverantörerna till statens järnvägar frihet från tillämpning av förfoganderättslagen, vadan ock ett stort antal leverantörer icke ansågo sig kunna vidhålla kontrakten. En del leverantörer ville dock fullgöra sina åtaganden, varigenom statens järnvägar på frivillig väg erhållit en vedkvantitet av omkring 120,000 kubikmeter löst mått.

Enligt den av järnvägsstyrelsen givna instruktionen för de ombud, som skulle inköpa ved för statens järnvägars räkning, hade följande priser, högst, fastställts för ved av furu, gran, björk eller al vid leverans å station eller lastplats, eventuellt banlinje, nämligen:

Leveransområden	Pris per kubikmeter löst mått för ved levererad före den			
	15/7 1917	1/10 1917	15/12 1917	1/2 1918
	kronor	kronor	kronor	kronor
Övre Norrland (Norrbottn och Västerbotten)	8: —	7: 75	7: 25	7: —
Nedre Norrland	8: 75	8: 25	8: —	7: 75

Sedan riksvärderingsnämnden fastställt för hela riket gemensamt rotvärde för veden, ingåvo leverantörerna till statens järnvägar framställning om höjning av de angivna priserna. Då det vore ostridigt, att vedleverantörerna till följd av fördyrningen av särskilt häst- och manskapsdagsverken fått vidkännas betydligt högre utgifter för vedleveranserna än dem, som kunnat förutses vid kontraktens underskrivande, och då järnvägsstyrelsen befarade, att i den händelse en höjning av priset icke företoges, leveranserna av ved komme att försenas eller inställas, beslöt styrelsen, som inhämtat bränslekommissionens mening rörande den föreslagna höjningen av kontraktsprisen, den 3 oktober 1917 fastställa följande vedpriser, nämligen:

Leveransområden	Pris per kubikmeter löst mått för ved levererad före den			
	15/7 1917	26/10 1917	15/12 1917	1/2 1918
	kronor	kronor	kronor	kronor
Övre Norrland (Norrbottn och Västerbotten)	11: 25	10: 50	10: —	9: 50
Nedre Norrland	12: —	11: 50	11: —	11: —

För det vedbränsle, som statens järnvägar erhålla genom bränslekommissionens försorg, skola följande priser erläggas:

Vid leverans till station eller linje norr om Ånge eller till linje söder om Ånge:

1:a barr kr. 15: — per kubikmeter	1:a al kr. 16: 50 per kubikmeter
» björk » 18: — » »	» bok » 19: 50 » »
2:a barr » 13: — » »	2:a al » 14: — » »
» björk » 15: — » »	» bok » 16: 50 » »

Vid leverans till Ånge eller station söder därom tillkommer 2 kronor per kubikmeter, och blir priset då sålunda per kubikmeter:

1:a barr	kr. 17: —	1:a al	kr. 18: 50
» björk	» 20: —	» bok	» 21: 50
2:a barr	» 15: —	2:a al	» 16: —
» björk	» 17: —	» bok	» 18: 50

I de fall, då bränslekommissionen levererar veden framkörd till enskild järnväg, skola statens järnvägar vidkännas de lastnings- och fraktkostnader, som uppstå för vedens transport från upplagsplatsen.»

Uti sitt förberörda den 18 januari 1918 avgivna utlåtande har bränslekommissionen över denna anmärkning anfört följande:

»Enligt kommissionens mening skulle det icke hava lyckats järnvägsstyrelsen att anskaffa erforderlig mängd ved på de förmånliga villkor, som i berättelsen angivits. De där omnämnda av järnvägsstyrelsen upprättade kontrakten omfatta icke stort mer än tiondedelen av statens järnvägars årsbehov av ved för driften av linjerna norr om Krylbo. Oaktat de i kontrakten överenskomna priserna höjts, hava leverantörerna i stor utsträckning underlåtit att å avtalade tider fullgöra sin leveransskyldighet. Vad den av bränslekommissionen bedrivna vedanskaffningen beträffar är densamma i större delen av Norrland redan så långt framskriden, att statens järnvägars behov av ved är tillgodosett icke blott för innevarande konsumtionsår utan jämväl för det nästa. Förutom den trygghet, som måste ligga däri att hava ved tillgänglig och icke behöva lita på vissa leverantörers vilja eller förmåga att fullgöra ingångna förbindelser, har statens järnvägar sålunda erhållit förmånen att under nästkommande vinter få elda med torr ved. Emellertid anser järnvägsstyrelsen, att dessa fördelar köpts för dyrt. Denna uppfattning grundar sig därå, att styrelsen, såsom revisorerna omnämnt, lyckats träffa avtal om leverans av viss kvantitet ved till lägre pris än kommissionen nu fordrar. Härvid bör emellertid bemärkas att dessa avtal, vilka såsom ovan nämnts icke omfatta mer än en ringa del av behovet, slötos, innan avverkningarna för tillgodoseende av andra konsumenters behov påbörjats av bränslekommissionen och därigenom all för sådana ändamål erforderlig arbetskraft och dragkraft tagits i anspråk. Enligt gjorda utredningar är det nödvändigt att för andra behov än statens järnvägars innevarande vinter i Norrland avverka 2,600,000 kubikmeter ved. Därest anskaffningen av denna kvantitet skolat äga rum under konkurrens mellan kommissionens och järnvägsstyrelsens organ, är det uppenbart, att priserna drivits i höjden. En nödvändig förutsättning för att det skulle kunnat överlämnas åt järnvägsstyrelsen att ombesörja upphandlingen av den för lokomotiveldning

erforderliga veden hade sålunda varit, att järnvägsstyrelsen sört för icke blott att ved anskaffats till övriga konsumenter utan jämväl att denna ved icke blivit dyrare än statens järnvägars egen. Att det skulle lyckats järnvägsstyrelsen att på frivillighetens väg anskaffa de väldiga kvantiteter, som behövdes, till billigare pris än vad som nu skett, torde med skäl kunna betvivlas, även om det för järnvägsstyrelsen varit möjligt att, såsom jämväl kommissionen gjort, inköpa vissa partier billigare än kommissionens genomsnittspris. Därest järnvägsstyrelsen måst tillgripa förfoganderättslagen, hade styrelsen liksom kommissionen varit bunden av det utav riksvärderingsnämnden bestämda rotvärdepriset.»

*Utskottets
yttrande*

Beträffande frågan om statens järnvägars vedanskaffning, vill utskottet allenast framhålla, att, då det gällt ett statens eget verk, som i god tid vidtagit förberedande åtgärder för att fylla sitt bränslebehov, och då det synts utskottet icke hava bort möta oöfvervinneliga svårigheter att anordna denna vedanskaffning jämsides med den av bränslekommissionen bedrivna, det torde kunna sättas i fråga, om det funnits tillräcklig anledning att främtaga statens järnvägar möjligheten att självt tillgodose sitt bränslebehov. Vad i ärendet förekommit har utskottet velat för riksdagen

omförmåla.

§ 10.

Vad i övrigt blivit av revisorerna anmält och erinrat, har utskottet funnit dels hava medfört åsyftad rättelse, dels vara av vederbörandes utlåtande nöjaktigt förklarat, dels ej vara av den vikt, att, oaktat förklaringen ej varit fullt tillfredsställande, någon riksdagens åtgärd bort av förhållandena föranledas, dels slutligen icke hava varit av beskaffenhet att från utskottets sida påkalla något yttrande; vilket utskottet skolat för riksdagen

anmäla.

Stockholm den 17 maj 1918.

På statsutskottets vägnar:

S. H. KVARNZELIUS.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit:

från första kammaren: herrar *S. H. Kvarnzelius*, *O. M. Strömberg*, *G. M. H. Ekelund*,
J. Nilsson, *H. F. Lamm*, *C. G. Ekman*, *H. G. W. Wrangel*, *A. C. Lindblad*, *J. L. Widell*,
A. Pers, *G. Boman* och *A. R. Roth*, samt

från andra kammaren: herrar *H. Andersson* i Skivarp, *J. Olofsson* i Digernäs, *A. Anderson* i Råstock, *C. Persson* i Stallerhult, *J. Jönsson* i Revinge, *S. Bengtsson* i Norup, *J. A. Ingvarson*, *C. R. Jansson* i Falun, *K. A. Tengdahl*, *A. Wiklund* i Brattfors, *A. J. Andersson* i Gävle, *P. A. Hansson* i Stockholm och *J. Nilsson* i Malmö.

Reservationer:

vid § 1 (angående fångvårdsstyrelsen)

av herr *J. L. Widell*;

vid §§ 8 och 9 (angående bränslekommissionen)

av herr *H. G. W. Wrangel*, som ansett, att utskottet bort uttala
såsom sin mening, att bränslekommissionens verksamhet bör snarast
möjligt avvecklas.